

Богашко О.Л.
Аспірант Уманського державного
педагогічного університету
імені Павла Тичини

УДК 351.82 (477.46)

**Організаційний механізм формування та впровадження
стратегії економічного розвитку області.**

Постановка проблеми. Тривалий спад і стагнація економіки України, її областей протягом 1990 – 1999 років, незважаючи на результати економічного зростання у 2000 – 2003 роках, продовжують ставити питання щодо життєздатності і стійкості країни передусім у довгостроковому відношенні. Головною проблемою найближчого та подальшого майбутнього постає визначення домінанти розвитку економіки держави і її регіонів. Саме тому постає необхідність у розробці і реалізації ефективної стратегії соціально-економічного розвитку на середньо – та довгостроковий період. У затверджених Урядом України “Концептуальних засадах стратегії економічного і соціального розвитку на 2002 – 2015 роки” наголошується на доцільності “довгострокової стратегії, яка має забезпечити міцне підґрунтя України як високорозвиненої, соціальної за своєю сутністю демократичної правової держави, її інтегрування у світовий економічний процес як країни з конкурентоспроможною економікою”. Тому особливої актуальності нині набувають методи державного регулювання, що передбачають розв’язання складних економічних питань за допомогою стратегічного управління соціально-економічним розвитком.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує, що в сучасній науковій літературі майже не розглянуті питання щодо перспектив стратегічного управління, методів його реалізації та можливостей в сучасних умовах. Щоправда, зустрічаються досить істотні напрацювання в цій сфері. Так, в статті А.Круглянка визначено стратегію розвитку регіонального підприємництва та обґрунтовано основні принципи побудови цієї стратегії [4].

Проблемам економічного механізму реалізації стратегії присвячена стаття М.Данилюка та А.Попадюка “Особливості розробки стратегії розвитку підприємств АПК на засадах галузево-регіональної інтеграції [3]. Однак, в цих роботах, як і в багатьох інших, йде мова про стратегію розвитку окремого підприємства або ж галузі. Питання щодо побудови і реалізації стратегії економічного розвитку регіону (області), країни залишаються відкритими. Актуальність і важливість цих проблем у теоретичному та практичному плані визначили наукову спрямованість даного дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою статті виступає характеристика етапів розробки стратегії економічного розвитку області та обґрунтування основних положень організаційного механізму її впровадження.

Виклад основного матеріалу. Стратегія економічного розвитку області – це строго визначений, документально відображений напрям економічного розвитку, який передбачає постановку конкретних цілей росту, шляхів їх досягнення, та зорієнтований на значне покращення соціально-економічного статусу області в перспективі [1].

Економічна стратегія має включати довготривалі фактори зростання, які, в свою чергу, повинні передбачати якомога повніший (оптимальний в існуючих економічних умовах) ступінь ефективного використання внутрішніх ресурсів, у першу чергу людських, науково-технологічних, виробничих, фінансових.

Стратегія економічного розвитку області формується виходячи з таких понять:

1. предмет стратегії;
2. об'єкт стратегії;
3. суб'єкт стратегії;
4. принципи формування.

Предметом стратегії розвитку області є сукупність соціально-економічних процесів, що протікають на її території та економічний потенціал, який виступає передумовою комплексного розвитку та забезпечення добробуту населення.

Об'єктом стратегії є регіональна система – адміністративна область.

Суб'єктами стратегії виступають місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування, громадськість, підприємства і організації області.

Принципи формування стратегії представляють собою набір положень за якими потрібно будувати стратегію, впроваджувати її у життя, здійснювати її коригування. Частина принципів може бути постійною, тобто не змінюватись впродовж реалізації стратегії або деякого проміжку часу, інші можуть мати кон'юнктурний характер, тобто коригуватись залежно від ситуації. За основу ми пропонуємо взяти наступні принципи (рис.1) [4].

Рис.1 Основні принципи побудови стратегії економічного розвитку області.

Процес визначення (вибору) стратегії можна представити трьома основними блоками:

- визначення стратегічної мети розвитку регіональної системи в контексті із стратегічною метою розвитку системи вищого порядку;
- вибір стратегії розвитку відповідно до визначених альтернатив і ступеня розвитку регіону;
- визначення і систематизація цілей регіонального розвитку.

Стратегічною метою розвитку країни, а відповідно і її регіонів (областей) має бути істотне підвищення життєвого рівня населення, забезпечення гармонійного розвитку особистості, створення комфортних умов проживання в екологічно безпечному середовищі, забезпечення високого рівня освіти, науки та інноваційного потенціалу, а також забезпечення стабільного зростання на основі залучення довготривалих факторів, що повинні мати передусім ендогенізовану природу.

В залежності від загальнодержавних інтересів та виходячи із власних фінансових можливостей, природних, виробничих, трудових та інших ресурсів вибирається одна із *базових стратегій* функціонування області. Базова стратегія відображає стратегічну мету розвитку регіональної системи, яка, згідно визначених нами принципів формування стратегії, має співпадати із загальнодержавною стратегічною метою [1].

Вибір найбільш оптимального варіанту *функціональних стратегій* передбачено здійснювати відповідно до визначених владою альтернатив і ступеня розвитку регіону. Типологію регіонів можна здійснювати на основі різноманітних показників: по вихідному стані та динаміці відповідного індикатора; по поєднанню двох чи більше індикаторів, що характеризують рівень розвитку області та ін. Ці підходи можуть застосовуватись і до вибору, і до оцінки стратегій розвитку. Ми вважаємо за доцільне проводити типологію регіонів згідно значень інтегрального індексу соціально-економічного розвитку. Відповідно до цього показника можна виділити три типи територій (високо розвинуті, середнього рівня розвитку, слаборозвинуті) і обрати стратегію, яка була б ефективною для тієї чи іншої території, науково обґрунтованою і головне – реальною у виконанні (табл. 1)

Вибір стратегії економічного розвитку області

Рівень розвитку області	Вид стратегії
<i>Високий ступінь розвитку</i>	Стратегія переходу на засади сталого розвитку;
	Стратегія диверсифікації структури зайнятості;
	Стратегія підвищення рівня відкритості економіки;
<i>Середній ступінь розвитку</i>	Стратегія вертикальної та горизонтальної інтеграції;
	Стратегія нарощення виробничого та інноваційного потенціалу;
<i>Низький ступінь розвитку</i>	Відсікання зайвого та ліквідація
	Стратегія реструктуризації

Питання визначення цілей в управлінні взагалі, а в регіональному особливо, належить до числа найактуальніших і найважливіших як у теорії, так і на практиці. Регіон протягом значного періоду часу виступав лише виконавцем державних цілей. При цьому формулювання власних цілей навіть не ставилось на порядок денний. Цілі визначають бажаний результат стану об'єкту управління, результат, який планується отримати в процесі господарської діяльності. Цілі регіонального розвитку класифікують за різними ознаками: за змістом, термінами, важливістю, рівнем управління [5], як це представлено на рис. 2

Більшість науковців наголошують на практичній значущості цілевизначення в регіональному управлінні. Адже коли регіональні органи влади не знають, яка головна ціль їх організації, то у них не буде логічної точки відліку для вибору найкращої альтернативи. Крім того, досягнення чи недосягнення офіційно проголошених цілей визначає ступінь ефективності регіональних органів управління, слугує висновком законності їх існування, характеризує їх кваліфікацію і компетентність, а також міру довіри до них населення регіону. В здійсненні управлінських процесів спрямованих на формування і реалізацію стратегії економічного розвитку області, цілі виконують ряд важливих функцій:

- по-перше, цілі відображають філософію регіональних органів управління, концепцію їх діяльності і розвитку;
- по-друге, цілі звужують невизначеність поточної діяльності регіональних органів влади, допомагають їм сконцентруватися на досягненні бажаних результатів діяльності тощо;
- по-третє, цілі складають основу для критеріїв вибору управлінських проблем, прийняття рішень, контролю і оцінки результатів діяльності тощо;
- по-четверте, цілі особливо важливі, дозволяють об'єднуватися в єдину команду представникам різних партійних угруповань і прикладати зусилля для їх досягнення [5].

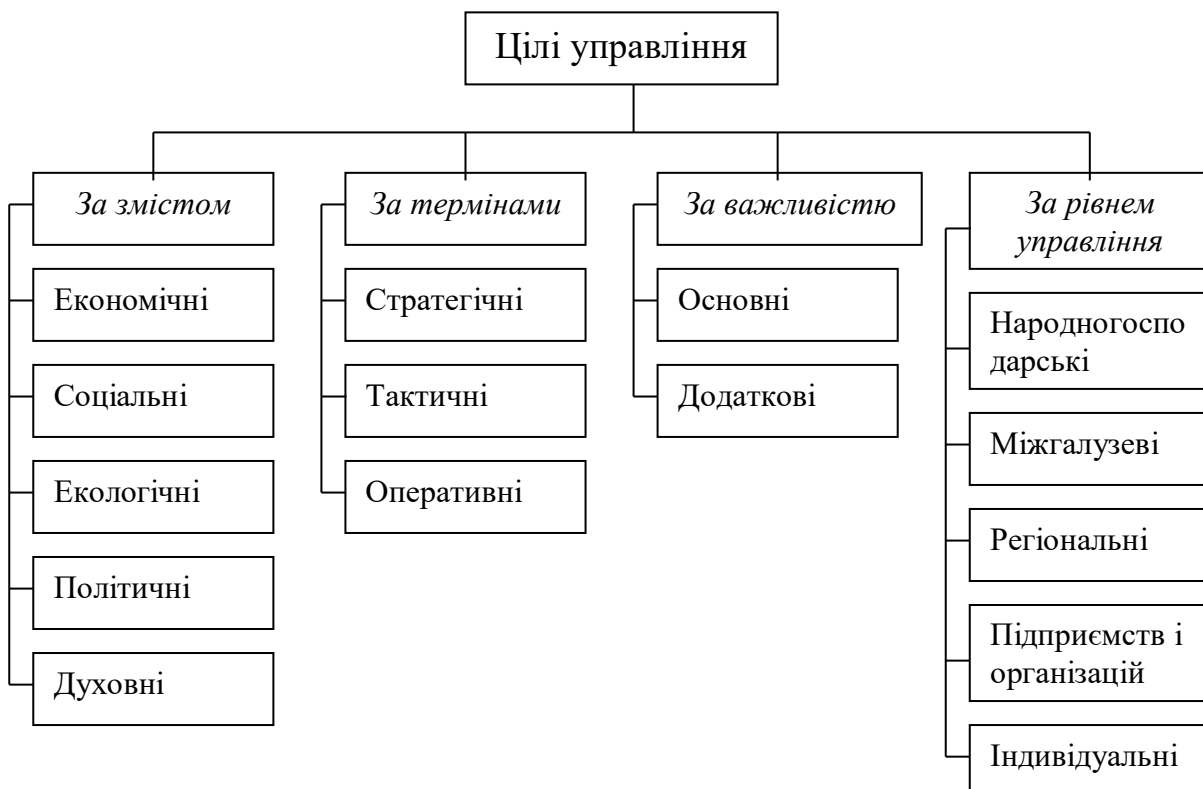

Рис. 2 Класифікація цілей управління

Після того, як визначено стратегічну мету розвитку, обрано стратегію, сформульовано основні цілі, необхідно виробити механізм реалізації поставлених завдань.

Організаційний механізм впровадження стратегії економічного розвитку області складається з багатьох етапів. Ми пропонуємо проводити регулювання розвитку регіону за допомогою трьохрівневої системи, яка включає такі складові:

- ❖ стратегія економічного розвитку області;
- ❖ комплексна регіональна програма по реалізації завдань стратегії;
- ❖ заходи по забезпеченню виконання програмних завдань, стратегічних орієнтирів.

Такий підхід дає можливість як перспективного, так і поточного регулювання економіки, забезпечує систему прийняття та виконання стратегічних цілей на окремих етапах, дозволяє стабілізувати економічні процеси.

Механізм формування, розробки і реалізації стратегії повинен узгоджуватись на кожному рівні управління, включаючи загальнодержавний рівень. Соціально-економічний розвиток регіонів повинен бути скоординованим та взаємоузгодженим із національними інтересами, а відповідно – з основними положеннями стратегії розвитку країни. Тому стратегія розвитку регіону повинна мати два функціональних напрями щодо своєї розробки та реалізації – “згори”, від центру, який обґрунтовує засади й принципи стратегії розвитку держави і регіонів, і “знизу”, від конкретних територій, де реалізується механізм формування і впровадження стратегії.

Ми вважаємо, що розробка і впровадження стратегії економічного розвитку області повинні здійснюватись за принципом програмно-цільового підходу як сукупності планових, організаційних, економічних, інформаційних заходів, реалізація яких дозволяє спрямовувати діяльність різних суб'єктів регіонального підприємництва на досягнення мети стратегії. Роль даного підходу різко зростає, оскільки він зорієнтований на досягнення нових, прогресивних цілей.

Програмно-цільовий метод в управлінні – це система науково-методичних заходів, яка забезпечує розв'язання проблем галузевого та регіонального

характеру шляхом ув'язування цілей з ресурсами. Його застосування передбачає: наявність проблеми і визначення мети; виділення системи, що реалізує цілі; розробку комплексної програми розвитку системи; створення організаційної форми реалізації комплексної програми. Застосування програмно-цільового методу в управлінні регіональним розвитком пов'язане насамперед з фіксацією та аналізом довгострокових цілей соціально-економічного розвитку регіону. Виявлення, аналіз і урахування цілей усіх взаємодіючих організацій у ході розробки програми соціально-економічного розвитку регіону – обов'язкова умова збалансованого узгодження інтересів усіх господарських ланок, виявлення місцевих резервів та ініціатив. У територіальному управлінні програмно-цільовий метод передбачає складання структури цілей розвитку господарського комплексу регіону. Загальною у цій структурі є мета “розвиток соціально-економічної системи регіону” [6, с.117].

Використання програмно-цільового методу та зокрема програм, є ефективним насамперед з огляду на те, що:

- 1). для цього необхідно провести аналіз існуючого стану регіону, визначити його сильні та слабкі сторони, пріоритети, резерви та потенціал в цілому;
- 2). застосування такого підходу дає можливість ефективно використовувати ресурси через оптимальну організацію процесів взаємодії та координації зусиль всіх учасників для досягнення головної мети;
- 3). підхід передбачає можливість ефективного коригування стратегії під тиском зовнішніх та внутрішніх факторів, забезпечуючи тим самим реалізацію принципу поліваріантності.

Практичною формою застосування програмно-цільового методу в регіональному управлінні є розробка та реалізація цільових комплексних програм соціально-економічного розвитку.

З.В.Герасимчук з цього приводу зазначає: “програмно-цільовий підхід до вирішення регіональних проблем необхідно розглядати як інструмент

регіональної політики, що одночасно забезпечує як формування політики сталого розвитку, так і її реалізацію у вигляді конкретних програм. Регіональні програми повинні поєднувати в собі інструмент впровадження загальнонаціональної стратегії розвитку держави і бути засобом вирішення регіональних проблем”[2].

На нашу думку, цільова комплексна програма економічного розвитку області має бути головним інструментом реалізації основних положень стратегії. При цьому стратегія як така, характеризує не тільки довго строковість прийнятих рішень, а і їх цільовий характер. Цільова комплексна програма економічного розвитку – це організаційно-прикладний, інформаційно аналітичний документ, який визначає систему науково обґрунтованих та всебічно узгоджених за ресурсами, виконавцями, термінами заходів соціального, економічного, виробничого, наукового і організаційно-господарського характеру, виконання яких спрямоване на досягнення обраної мети розвитку. Комплексність програми виявляється у взаємозв’язку всіх етапів процесу відтворення і зумовлює концентрацію діяльності багатьох міжгалузевих і територіальних ланок управління у процесі розв’язання як окремих завдань, так і глобальних проблем соціально-економічного розвитку території. Цільова установка програми залежить від обраної стратегії економічного розвитку.

Висновки. Накопичений досвід управління соціально-економічними процесами на різних рівнях управління – як на вищому, так і регіональному, повинен бути переосмислений з огляду на реалії стану економіки, перспектив її розвитку. Необхідно усвідомити всезростаючу роль регіональних факторів в становленні державності України. Сучасні тенденції ринкових перетворень мають бути спрямовані на побудову економічно могутніх регіонів, які б самостійно вирішували поточні завдання та виконували свої функції. В регіональному розрізі України найбільш повновладною адміністративно-територіальною одиницею є область. А тому особлива увага наукових діячів та

управлінців має бути зосереджена на практиці формування стратегії економічного розвитку області, її реалізації.

З цією метою у процесі дослідження було сформульовано та обґрунтовано положення, які сприяють вирішенню даної проблеми і містять елементи наукової новизни:

- проаналізовано теоретичні аспекти формування стратегії в практиці державного управління;
- визначено та обґрунтовано основні структурні елементи стратегії економічного розвитку області, принципи її побудови;
- вдосконалено методику вибору стратегії
- розроблено організаційний механізм впровадження стратегії економічного розвитку області, що базується на широкому використанні програмно-цільового підходу.

Література:

1. Богашко О.Л. Стратегічний підхід оптимізації конкурентоспроможного розвитку області // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск 189: В 5 т. Том IV. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2004. – С. 1204 – 1209
2. Герасимчук З.В. Регіональна політика сталого розвитку: методологія формування, механізми реалізації. – Луцьк: Надстир'я, 2001. – 528 с.
3. Данилюк М., Попадюк А. Особливості розробки стратегії розвитку підприємств АПК на засадах галузево-регіональної інтеграції // Регіональна економіка, 2003
4. Круглянко А. Принципи побудови стратегії розвитку підприємництва в регіоні // Регіональна економіка, 2003. - №1, С. 220 – 226.
5. Мазур А. Цілі регіонального управління в перехідний період // Регіональна економіка, 2000. - №1, С.168 – 176.
6. Стеченко Д.М. Управління регіональним розвитком: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 2000. – 224 с.
7. World Competitiveness Yearbook // Web – site of institute for Management Development international (Lausanne, Switzerland): [http:// www. imd. ch](http://www.imd.ch).